

Як уявляється, саме вони характеризуються найбільшим рівнем ексклюзії з правового життя міста, оскільки мають найменший досвід життя в українському соціумі та /або несуть тягар правових традицій соціуму, в якими перебували до прибуття в Україну.

Проявами такої маргінальності у правовому житті сучасного міста є: слабка правова поінформованість, зокрема, про специфіку правового регулювання у певному місті (зі спостережень, наприклад, у студентському середовищі відомо, що майже ніхто не знає про наявність статутів міст); відчуження від політико-правового життя, зокрема, електоральний абсентеїзм, невключення до системи третього сектору громадянського суспільства (членами громадських організацій, як правило, стають містяни другого-третього покоління); ментальний опір та/або активна протидія правовим та іншим соціальним цінностям міста. На нашу думку, саме цим слід пояснити такі поширені в українських містах акти поведінки як граффіті, засмічення вулиць (причому навіть за наявних урн); спотворення міської архітектури, зокрема, численні і як правило неестетичні прибудови до багатоповерхівок тощо.

Отже, у підсумку слід вказати на необхідність урахування незавершеності урбанізації в Україні. Пропоновані сьогодні реформи в економіці у своєму соціальному аспекті обов'язково мають враховувати специфіку українських міст, і ще більше це стосується планованої децентралізації державної влади в Україні. Це зумовлює необхідність оперативного наукового забезпечення, що, серед іншого, має включати дослідження феномену міста в правовому житті України та правової культури містян.

МЕЛЬНИЧУК О. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
докторант, кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВА УРБАНІСТИКА ЯК МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ

Одна з особливостей сучасної юридичної науки — її спрямованість на пошук міждисциплінарних підходів до розкриття різних аспектів правового життя. Міждисциплінарність сьогодні стає головною формою становлення нового знання, оскільки вважається, що повноцінна нова наукова гіпотеза не може виникнути «всередині» існуючого знання, а тому наукову новизну забезпечує метафоричний перенос знань з однієї сфери до іншої. Це дає свіжий погляд на старі проблеми, можливість побачити їх у новому світлі (І. Л. Честнов). Використання міждисциплінарних підходів дозволяє подолати високий рівень догматизації,

який характерний для юридичної науки. За рахунок привнесення нових тем, проблем, питань, концепцій, понять може бути забезпечено розвиток правової та державної сфер.

Освоєння методів та результатів інших наук було і залишається важливим напрямком та істотним джерелом розвитку юридичної науки. Можна виділити дві основні форми такого освоєння значущих для юриспруденції досягнень інших наук: юридизація методів (і в цілому пізнавальних засобів і прийомів) і формування нових юридичних дисциплін (антропології права, економіки права тощо) на стику юриспруденції та суміжних наук. Юридизація при цьому означає юридикопонятійну трансформацію неюридичних методів і дисциплін, їх перетворення з визначальних позицій поняття права та їх включення до нового пізнавально-смыслового контексту предмету і методу юридичної науки (В. С. Нерсисянц).

Однією з актуальних сфер соціально-економічних досліджень сьогодні стає урбаністика — міждисциплінарна методологічна концепція, спрямована на виявлення соціальних, економічних, політичних, релігійних, культурних, архітектурних тощо аспектів існування міста (як старовинного, так і сучасного). Вважається, що урбаністика як концепція сформувалася в межах економічної географії, пов'язаних з формуванням та функціонуванням міських центрів (Глазычев В. Л. Урбаністика. — М. : Европа, 2008. — С. 15). Хоча можна зазначити, що основна віха в становленні урбаністики має радше соціологічний характер, оскільки вона пов'язана з відомою працею Макса Вебера «Місто» (1922), в якій один із засновників сучасної соціології спробував осмислити та типологізувати місто з позицій «розуміючої» соціології.

Основні ідеї урбаністики мають доволі комплексний і складний характер, що пояснюється багатоаспектністю міста. Як зазначає О. Г. Трубіна, класичні теорії міста ставили перед собою кілька фундаментальних проблем: у чому проявляється міський спосіб життя і чи можна говорити, що він однаковий в усіх містах? Чи існують у містах особливі форми соціальної ідентичності? Як взаємодіє міське життя з традиційними соціальними зв'язками? Які особливості просторової організації міського соціуму? Як має здійснюватися управління містом? (Трубіна О. Г. Город в теории. Опыт осмысления пространства. — М. : Новое литературное обозрение, 2011. — С. 41–42). Традиційно лише останнє питання, пов'язане зі стратегічними та ситуативними аспектами міського управління, розглядають у контексті існування міського права.

Між тим перспективи урбаністики для права є більш багатими, оскільки дозволяють розглядати місто не просто як особливий соціальний простір, де актуалізуються зв'язки, інститути та ролі, але й як особливу форму правового життя. У цьому зв'язку важливою є ідея, відповідно до якої місто є простором високої щільності. Це означає, що

усі процеси та трансформації у місті відбуваються швидше, ніж в інших соціальних просторах. Це дає можливість враховувати просторові аспекти дії права та правового впливу. В загальнотеоретичній юриспруденції правовий вплив розглядається як рівномірно поширений на всю територію держави. Між тим реальне функціонування права пов'язане з соціальним простором його сприйняття, і тому міста є більш активними реципієнтами правового впливу. Більше того, вони мають соціальні ресурси для створення автономних правових систем та забезпечення правового примусу.

Екстраполяція ідей урбаністики на правову площину дозволяє по-новому пояснити не лише феномени міського права, міської правової культури та правосвідомості, але й виявити глибинні аспекти існування права у цілому. Саме тому правова урбаністика як міждисциплінарний напрямок має на меті розкриття кількох основних наукових напрямів:

1) розгляд міста як специфічного правового простору. Для правової урбаністики поняття простору має принципове значення, оскільки саме з ним пов'язана соціально-правова самоідентифікація городян. Важливо при цьому констатувати неоднорідність правового простору різних міст, його різну нормативну та ціннісну наповненість, а також рівень його інституціоналізації;

2) феномен міської правової культури як особливої інформаційно-семіотичної системи. В урбаністичній літературі висловлюється думка, що особливості соціальної ідентифікації міст пов'язані, насамперед, з культурними кодами, властивими тому чи іншому міському простору. Так, необхідність юридичної охорони культурних пам'яток в європейських містах доби Відродження стала основою для формування нового типу міського права, далекого від феодальних владних систем. Міська правова культура має розглядатися як специфічний пласт загальносоціальної правової культури, та включати в себе інститути міського права (такі як право міського самоврядування, правового статусу територіальної громади міста тощо), правосвідомість городян, пов'язану зі сприйняттям та реалізацією певних систем правових цінностей;

3) правові засоби адміністрування міста. Саме цей напрямок правової урбаністики є найбільш популярним в англо-американській правовій традиції, оскільки він пов'язаний зі специфікою американської соціології міста. Найбільша увага тут приділяється проблемам міської інфраструктури, правовим аспектам управління міською економікою, плануванням міської території тощо. Ця проблематика правової урбаністики має найбільш яскраво виражений практичний аспект.

Правова урбаністика як особливий міждисциплінарний напрямок юридичних досліджень дозволяє по-новому розкрити правові аспекти міста за рахунок залучення широкого кола методологічних підходів та прийомів різних соціальних наук, об'єднаних спільною метою — показати системну цілісність правового життя сучасного міста.